

3. BIOETIČKI ARBORETUM

Zagreb,

22. - 23. travnja 2026.

3. *BIOETIČKI ARBORETUM*

Zagreb, Hrvatska, 22. – 23. travnja 2026.

3rd *BIOETHICAL ARBORETUM*

Zagreb, Croatia, 22–23 April, 2026

Osnivači i organizatori simpozija
Bioetički arboretum

Hrvatsko filozofsko društvo

Hrvatsko bioetičko društvo

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku
Sveučilišta u Zagrebu

Suorganizatori simpozija
Bioetički arboretum

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Botanički Vrt Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Etnografski muzej, Zagreb

The Founders and Organisers of the Symposium
Bioethical Arboretum

Croatian Philosophical Society

Croatian Bioethics Society

University Centre for Integrative Bioethics,
University of Zagreb

The Co-organisers of the Symposium
Bioethical Arboretum

Department of Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Botanical Garden of the Biology Department of the Faculty of Science,
University of Zagreb

Ethnographic Museum, Zagreb

**ORGANIZACIJSKI ODBOR BIOETIČKOG ARBORETUMA /
ORGANISATION COMMITTEE OF THE BIOETHICAL ARBORETUM**

Jan Defrančeski, *predsjednik / president*

(Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb)

Matija Vigato, *glavna tajnica / chief secretary*

(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

Mira Matijević, *poslovna tajnica / business secretary*

(Hrvatsko filozofsko društvo / Croatian Philosophical Society)

Hrvoje Jurić

(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

Daniela Katunar

(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

Marko Kos

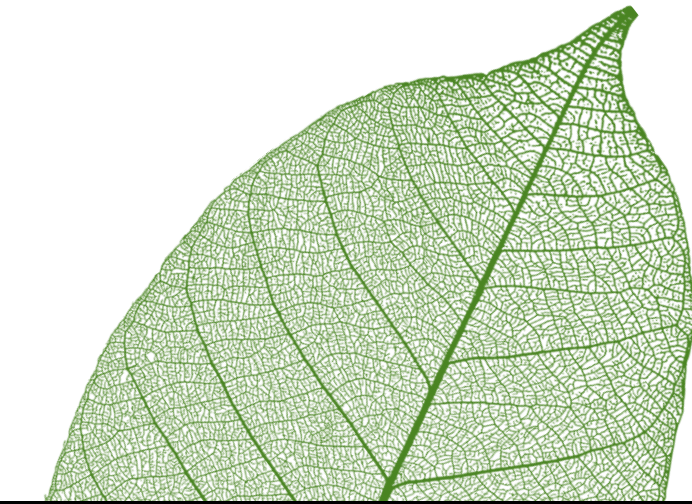
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

Vanja Stamenković

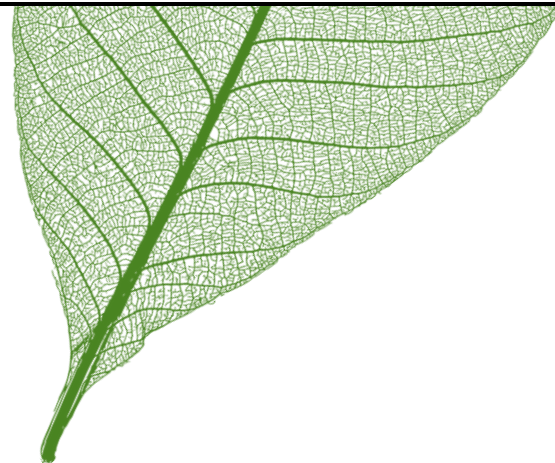
(Botanički Vrt Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu /
Botanical Garden of the Biology Department of the Faculty of Science, University of Zagreb)

**SURADNIČKI KRUG STUDENATA BIOETIČKOG ARBORETUMA /
STUDENTS COLLABORATION CIRCLE OF
THE BIOETHICAL ARBORETUM**

Dora Bičanić, Tin Fresl, Lorena Kuveždić, Ivana Reljanović, Korana Maksumić, Lea Mraz

*Bioetički arboretum /
Bioethical Arboretum*

UVOD

Bioetički arboretum interdisciplinarni je simpozij posvećen kritičkom promišljanju čovjekova odnosa prema više-nego-ljudskom svijetu. U organizaciji Hrvatskog filozofskog društva, Hrvatskog bioetičkog društva i Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu, te uz suorganizaciju Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta, Botaničkog vrta Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta te Etnografskog muzeja u Zagrebu, 3. *Bioetički arboretum* održava se povodom obilježavanja Dana planeta Zemlje.

Ovogodišnji program okuplja raznolike perspektive o bioetičkim, filozofskim i kulturološkim dimenzijama našeg odnosa prema prirodi, s posebnim naglaskom na etiku biljaka i kritike antropocentrizma. U tom se okviru, među ostalim, razmatraju i suvremene reinterpretacije filozofije Barucha de Spinoze, osobito njegova uvida u jedinstvo prirode i supstancije, kao plodnog uporišta za razvoj ekološke i bioetičke misli. Rasprave također obuhvaćaju i teme prava prirode, dubinske ekologije i ekolingvistike, kao i mogućnosti »novih čitanja« klasičnih filozofskih pristupa u svjetlu današnjih izazova.

Uz teorijska izlaganja, simpozij uključuje i umjetničke programe, čime se 3. *Bioetički arboretum* ujedno afirmira i kao mjesto razvoja bioetičkog senzibiliteta. Simpozij tako nastoji otvoriti prostor interdisciplinarnom dijalogu o odnosu čovjeka i prirode u kontekstu suvremenih ekoloških promjena.

Botanički vrt,
14. travnja 2026.

Jan Defrančeski
predsjednik simpozija

INTRODUCTION

The *Bioethical Arboretum* is an interdisciplinary symposium dedicated to rethinking the relationship between humans and the more-than-human world. Organized by the Croatian Philosophical Society, the Croatian Bioethics Society, and the University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, in cooperation with the Department of Philosophy at the Faculty of Humanities and Social Sciences, the Botanical Garden of the Faculty of Science, and the Ethnographic Museum in Zagreb, the 3rd *Bioethical Arboretum* takes place in celebration of Earth Day.

This year's program brings together diverse perspectives on the bioethical, philosophical, and cultural dimensions of our relationship with nature, with a special focus on plant ethics and critiques of anthropocentrism. Within this framework, among other things, contemporary reinterpretations of Baruch de Spinoza's philosophy are considered, especially his insight into the unity of nature and substance, as a fruitful foundation for the development of ecological and bioethical thought. Discussions also include the topics of rights of nature, deep ecology, and ecolinguistics, as well as the possibilities of "new readings" of classical philosophical approaches in the light of today's challenges.

In addition to theoretical presentations, the symposium also includes artistic programs, thereby affirming the 3rd *Bioethical Arboretum* as a place for developing bioethical sensibility. The symposium thus seeks to open space for interdisciplinary dialogue on the relationship between humans and nature in the context of contemporary ecological changes.

Botanical Garden,
April 14, 2026

Jan Defrančeski
president of the symposium

Program simpozija

BIOETIČKI ARBORETUM

Programme of the Symposium

BIOETHICAL ARBORETUM

SRIJEDA, 22. travnja 2026. / WEDNESDAY, 22 April 2026

Botanički Vrt Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu (Trg Marka Marulića 9a / Botanical Garden of the Biology Department of the Faculty of Science in Zagreb (Marko Marulić Square 9a)

09.00–09.15 ***Otvaranje simpozija Bioetički arboretum / Opening of the Symposium Bioethical Arboretum***

09.15–09.30 VANJA STAMENKOVIĆ: Promjena klime i urbano zelenilo – što bi trebali biti prioriteti? / Climate Change and Urban Greenery – What Should Be the Priorities?

Bioetički herbarij / Bioethical Herbarium

09.30–10.00 ***Plenarno predavanje / Plenary Lecture***

TOMISLAV NEDIĆ: Mogu li stabla biti nositelji prava? – Granice dihotomije *osoba-stvar* u (privatnom) pravu i etici / Can Trees Be Holders of Rights? – The Boundaries of the *Person-Thing* Dichotomy in (Private) Law and Ethics

10.00–10.15 ***Rasprava / Discussion***

10.15–10.30 ***Pauza / Break***

Sekcijska izlaganja / Section Papers

10.30–10.45 LUKA PERUŠIĆ: Krug obzirnosti iz stvari po sebi / The Circle of Consideration from the Thing-In-Itself

10.45–11.00 MARKO KOS: O biljkama iz Jahrove perspektive / On Plants from Jahr's Perspective

11.00–11.15 ***Rasprava / Discussion***

11.15–11.30 ***Pauza / Break***

Ekolingvistika / Ecolinguistics

Plenarna sesija / Plenary Session

11.30–12.30 *Panel rasprava / Panel Discussion*

METEO-LEX – vrijeme u jeziku, misli i kulturi / METEO-LEX – Weather in Language, Thought, and Culture

Sudionici / Participants:

VESNA ĐURIČIĆ

(Hrvatsko meteorološko društvo / Croatian Meteorological Society)

IVAN ČAČIĆ

(Hrvatsko meteorološko društvo / Croatian Meteorological Society)

DANIELA KATUNAR

(Odsjek za lingvistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Department for Linguistics, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

Spinoza u 21. stoljeću / Spinoza in the 21st Century

Sekcijska izlaganja / Section Papers

12.30–12.45 BERNARD ŠPOLJARIĆ: Spinozino poimanje Boga i prirode / Spinoza's Understanding of God and Nature

12.45–13.00 JAN KRUHAK: Bioetika dokazana geometrijskim redom – Spinozina ontologija kao temelj bioetičkog senzibiliteta / Bioethics Demonstrated in Geometrical Order – Spinoza's Ontology as a Foundation for Bioethical Sensibility

13.00–13.15 LUKA CERJAN: Spinozina ontologija jedinstva supstancije kao temelj dubinsko-ekološke misli Arnea Næssa / Spinoza's Ontology of the Unity of Substance as the Foundation of Arne Næss's Deep-Ecological Thought

13.15–13.30 ŠIMUN ABRAMOVIĆ: Pogled na svijet kroz Spinozinu etiku / A View of the World through the Lens of Spinoza's Ethics

13.30–13.45 JAN DEFRANČESKI: *Conatus, ergo sum* – Spinozini doprinosi dubinskoj ekologiji / *Conatus, ergo sum* – Spinoza's Contributions to Deep Ecology

13.45–14.15 *Rasprava / Discussion*

14.15–14.30 *Pauza / Break*

14.30 *Happening (performans i skulpture u javnom prostoru) / Happening (Performance and Sculptures in Public Space)*

MANUELA PAUK, MATIJA VIGATO: Život ide dalje / Life Goes On

Skulpture u javnom prostoru / Sculptures in Public Space

MANUELA PAUK: Divlje strijele / Wild Arrows & Spomenik uz put / Monument by the Way

Etnografski muzej (Trg Antuna, Ivana i Vladimira Mažuranića 14, Zagreb) / Ethnographic Museum (Antun, Ivan i Vladimir Mažuranić Square 14, Zagreb)

16.00–17.00 *Posjet izložbi / Exhibition Visit*

ŽELJKA PETROVIĆ: Izložba »Z/zemlja« / Exhibition “Earth/Soil”

NIKOLINA BUTORAC: Prostorna instalacija »Gosti u grlu« / Spatial Installation “Guests in the Throat”

17.00–18.00 *Predstavljanje knjiga / Book Presentation*

Suzana Marjanić, *Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena* [*Zoolives: Anthrozoology and The Critique of Capitalocene*], Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2024.

Jan Defrančeski (ur.), *Bioetika, odgoj i obrazovanje* [*Bioethics, Education, and Upbringing*], Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2026.

Lea Mraz (ur.), *Egzistencija, nesigurnost i nasilje* [*Existence, Insecurity, and Violence*], Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2026.

Predstavljajući knjiga / Book Presenters: JAN DEFRANČESKI, MIHAEL VRBANC, DORA BIČANIĆ

18.00–18.30 *Plenarno predavanje / Plenary Lecture*

MAIDA BILAL: Žena, život, zemlja – voda, ja živim / Woman, Life, Earth – Water, I Live

18.30–18.45 *Rasprava / Discussion*

ČETVRTAK, 23. travnja 2026. / THURSDAY, 23 April 2026

Holistički environmentalizam / Holistic Environmentalism

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu (Ivana Lučića 1a) / University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb (Ivana Lučića 1a)

13.00–13.30 *Plenarno predavanje / Plenary Lecture*

LUKA JANEŠ: Leopoldova *etika zemlje* kao socijalna evolucija – suvremena gledišta i područja primjene / Leopold's *Land Ethic* as the Social Evolution – Contemporary Viewpoints and Application Scopes

13.30–13.45 *Rasprava / Discussion*

13.45–14.00 *Pauza / Break*

Sekcijska izlaganja / Section Papers

14.00–14.15 JULIA VANJHARD TRUŠČEK: Voljeti prirodu je voljeti sebe / To Love Nature Is to Love Yourself

14.15–14.30 NIKO CVJETKOVIĆ, BERISLAV ČOVIĆ: Bioetika u praksi – knjižnice sjemenja kao prostor etičke odgovornosti i održivosti / Bioethics in Practice – Seed Libraries as Spaces of Ethical Responsibility and Sustainability

14.30–14.45 *Rasprava / Discussion*

14.45–15.00 *Pauza / Break*

Iz povijesti filozofije / From the History of Philosophy

Sekcijska izlaganja / Section Papers

15.00–15.15 IGOR ETEROVIĆ: Od prirodne teleologije do odgovornosti za živi svijet. Analiza Kantova pojma organizma iz bioetičkog očišta / From Natural Teleology to Responsibility for the Living World Analysis of Kant's Concept of Organism from Bioethical Perspective

15.15–15.30 TOMISLAV BUNOZA: *Umwelt* u dijalogu F. Nietzschea i J. Uexkülla / *Umwelt* in the Dialogue between F. Nietzsche and J. Uexküll

15.30–15.45 LORENA KUVEŽDIĆ: Kartezijanski ja vs. ekološki ja / Cartesian Self vs. Ecological Self

15.45–16.00 JAKOV KALAJŽIĆ: »Sve se moli u skladu sa svojim položajem« – materijalni simboli božanskog / “All Things Pray According to Their Own Order” – Material Symbols of the Divine

16.00–16.15 TIN FRESL: Pokušaj određenja bioetičkog odgoja – slučaj Marijana Tkalčića / An Attempt to Define Bioethical Education – The Case of Marijan Tkalčić

16.15–17.15 *Rasprava / Discussion*

17.15–18.00 *Pauza / Break*

18.00–19.30 *Panel rasprava / Panel Discussion*

Priroda u amfiteatru konzumerizma – je li »palac gore« uistinu znak za život? / Nature in the Amphitheatre of Consumerism – Is the “Thumbs-Up” Truly a Sign for Life?

Sudionici / Participants:

LUKA OMAN

(Udruga Prijatelji životinja / Animal Friends Croatia)

DENIS CVITKOVIĆ

(Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Veterinary Medicine, University of Zagreb)

JOSIP JAGIĆ

(Inicijativa »Zeleni Filozofski« i Kvir inicijativa »Aut« /
“Zeleni Filozofski” Initiative and Queer Initiative “Aut”)

19.30 *Zatvaranje simpozija / Closing of the Symposium*

Karta Botaničkog vrta / Map of the Botanical Garden

- 18. polje arboretuma / 18th Arboretum Field: *Otvaranje simpozija Bioetički arboretum / Opening of the Symposium Bioethical Arboretum*
- 34. polje arboretuma / 34th Arboretum Field: *Prvo plenarno predavanje i plenarna sesija / First Plenary Lecture and Plenary Session*
- 10., 11. i 18. polje arboretuma / 10th, 11th, and 18th Arboretum Field: *Bioetički herbarij / Bioethical Herbarium i Spinoza u 21. stoljeću / Spinoza in the 21st Century*

LEGENDA (Map Key) 1:250

GU - glavni ulaz (Main entrance), PU - pomoćni ulaz (Side entrance), MU - istočni ulaz, pješački most (Eastern bridge entrance), KU - kolni službeni ulaz (Car and employee entrance), KI - informacije (Information kiosk), UV - Uprava vrta (Head office), IP - izložbeni paviljon (Exhibition pavilion), WC - javni zahod (Public toilette), 1-53 - polja u perivoju (Arboretum plots), Fb - fontana (Fountain), Je - jezera (Ponds), Ko - kompostišta (Compost), Cp - parter (Parterre), S - staklenice (Greenhouses), SJ - sjenica (Gazebo), Cd - spektar trajnica (Perennials spectrum), Sp - sistematsko polje (Systematic field), Pe - vrt božura (Wild peonies garden), Dv - dječji povrtnjak (Children and school garden), Li - livada (Meadow), Biljno-geografske skupine (Phytogeographical groups): C - alpinum (rockery), ZEU - zapadnoeuropska (West-European), A - alpska (Alpine), K - krška (Karstic), M - eumediteranska, zeljaste biljke (Eu-mediterranean, perennials), Md - mediteranska, drvenaste biljke (Mediterranean, woody plants), SBM - submediteranska (sub-Mediterranean).

Sažeci izlaganja / Paper Abstracts

TOMISLAV NEDIĆ

*Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

**MOGU LI STABLA BITI NOSITELJI PRAVA? – GRANICE DIHOTOMIJE
OSOBA-STVAR U (PRIVATNOM) PRAVU I ETICI**

Stabla predstavljaju temelj živoga svijeta, noseći ključnu ulogu u održavanju ekološke ravnoteže i same opstojnosti života. Gledajući kroz povijest, pravo i etika, zasebno ili u intersektivnom djelovanju, nisu posvećivali značajniju pozornost pravnom i moralnom statusu stabala. Još od rimskog privatnog prava pa sve do danas stabla su smatrana objektima, najčešće kao pripadci određenog zemljišta (nekretnine), što je za posljedicu imalo njihovu kategoričku kvalifikaciju kao stvari i objekata stvarnih prava. Suvremeni ekološki izazovi, ali i radovi istaknutih ekološko-pravnih teoretičara, poput Stonea i Viskovića, postupno su doveli do gledišta koje stabla uzima u pravni i moralni obzir na način koji implicira njihovu djelomičnu subjektivizaciju. Ipak, takvo gledište podrazumijeva temeljito preispitivanje pravnih i filozofijskih temelja osobnosti, vlasništva, ali i samog nositeljstva prava. Tko se uopće, i na temelju kojih kriterija, može smatrati nositeljem prava? Je li nositelj prava nužno i osoba te može li nositelj prava istodobno biti i objekt vlasništva? Kako stabla uopće pravilno svrstati unutar dihotomijske pravne i etičke statusne određenosti? Nanovo preispitujući status stabala u suvremenom građanskom, odnosno privatnom pravu, uz korištenje perspektiva pravne i moralne filozofije, ekološke jurisprudencije i građanskopravne dogmatike, potrebno je ispitati možemo li uopće govoriti o određenom stupnju subjektivizacije stabala. Nadalje, valja pokušati otići korak dalje i razmotriti koje su pravne i etičke posljedice takve kvalifikacije te na koji način valjano pristupiti očuvanju opstojnosti stabala, a time i opstojnosti života uopće.¹

**CAN TREES BE HOLDERS OF RIGHTS? – THE BOUNDARIES OF THE
PERSON-THING DICHOTOMY IN (PRIVATE) LAW AND ETHICS**

Trees constitute the foundation of the living world, playing a crucial role in maintaining ecological balance and the very persistence of life. From a historical perspective, law and ethics, whether considered separately or in their intersection, have not devoted significant attention to the legal and moral status of trees. From Roman private law to the present day, trees have been regarded as objects, most often as appurtenances to a particular parcel of land (real property), which has resulted in their categorical classification as things and objects of property rights. Contemporary ecological challenges, together with the works of prominent ecological legal theorists, such as Stone and Visković, have gradually led to a perspective that takes trees into legal and moral consideration in a manner that implies their partial subjectivisation. However, such a perspective entails a fundamental re-examination of the legal and philosophical

¹ Ovo izlaganje je nastalo u okviru institucionalnoga istraživačkog projekta »Teorijsko ispitivanje suvremenih izazova moralne, političke i pravne neuzajamnosti održive biotičke zajednice« Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

foundations of personhood, property, and the very concept of rights-holding. Who, in fact, and based on which criteria, can be considered a holder of rights? Is a rights-holder necessarily a person, and can a rights-holder simultaneously be regarded as an object of property rights? How can trees be properly classified within the dichotomous legal and ethical status framework? By re-examining the status of trees in contemporary civil, that is, private law, through the perspectives of legal and moral philosophy, ecological jurisprudence, and civil law doctrine, it is necessary to assess whether it is at all possible to speak of a certain degree of the subjectivisation of trees. Furthermore, it is necessary to go a step further and consider the legal and ethical implications of such a qualification, as well as how to appropriately approach the preservation of the continued existence of trees and, consequently, of life as a whole.²

² This presentation was created as part of the institutional research project “Theoretical Examination of Contemporary Challenges in the Moral, Political and Legal Asymmetry within the Sustainable Biotic Community” at the University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences; funded by the European Union – NextGenerationEU. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor European Commission can be held responsible for them.

LUKA JANEŠ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

LEOPOLDOVA ETIKA ZEMLJE KAO SOCIJALNA EVOLUCIJA – SUVREMENA GLEDIŠTA I PODRUČJA PRIMJENE

Aldo Leopold, američki šumar, esejist, filozof te jedan od predšasnika i utemeljitelja koncepta zaštite okoliša (engl. *Conservationism*), djelatan u prvoj polovici 20. stoljeća, za sobom je ostavio neizbrisiv ekološki trag. Među oazom vrijednih misli i smjerokaza, s naglaskom na koncepte *etike zemlje* i *ekološke savjesti* kao filozofski jamačno najznačajnije među njima, u svojem znamenitom djelu *Ljetopis pješčanog okruga*, između ostaloga, navodi da etika zemlje mijenja ulogu *Homo sapiens* iz osvajača zemaljske zajednice do uobičajenog člana i njezina stanovnika, podrazumijevajući poštovanje svojih članova, kao i zajednicu po sebi. Etiku zemlje Leopold prikazuje kao »(...) rezultat društvene evolucije, jer ne pojavljuje se ‘zapisano’ ništa tako važno kao etika. Samo najpovršniji student povijesti pretpostavlja da je Mojsije ‘zapisao’ Deset zapovijedi; one su se razvile u umu zajednice mislećih ljudi, a Mojsije je tek sročio njihov privremeni sažetak za ‘seminar’. Kažem privremeni, zato što evolucija ne prestaje. Evolucija etike zemlje podjednako je intelektualni kao i emocionalni proces«. U ovom izlaganju Leopoldovi naputci nastojat će se razmotriti u praktičnom i teorijskom obzoru ekološkog promišljanja i primjene, slijedeći temeljno istraživačko pitanje: jesmo li kao pojedinci i društvo intelektualno i emocionalno evolucijski stasali i uznapredovali do razine shvaćanja, vrednovanja i primjene navedenih postulata u suvremenom dobu?

LEOPOLD'S LAND ETHIC AS THE SOCIAL EVOLUTION – CONTEMPORARY VIEWPOINTS AND APPLICATION SCOPES

Aldo Leopold, an American forester, essayist, philosopher, and one of the pioneers and founders of the conservationism concept, active during the first half of the 20th century, has left an indelible ecological mark behind him. Among the oasis of valuable thoughts and guidelines, with the emphasis on *land ethic* and *ecological conscience* concepts as philosophically perhaps the most relevant ones, in his significant work *Sand County Almanac*, among other things, states that a land ethic changes the role of *Homo sapiens* from conqueror of the land-community to plain member and citizen of it. It implies respect for his fellow-members and also respect for the community as such. Leopold presents land ethic as “(...) a product of social evolution because nothing so important as an ethic is ever ‘written.’ Only the most superficial student of history supposes that Moses ‘wrote’ the Decalogue; it evolved in the minds of a thinking community, and Moses wrote a tentative summary of it for a ‘seminar.’ I say tentative because evolution never stops. The evolution of a land ethic is an intellectual as well as emotional process.” In this dissemination, an effort will be made to settle Leopold’s notes into the practical and theoretical horizon of the ecological thinking and implementation/application, following the main research question: are we as individuals and the society intellectually and emotionally evolved and progressed to the level of understanding, valorisation, and implementation of the given postulates in the contemporary era?

MAIDA BILAL

*Udruženje građana Eko Bistro »Hrabre žene Kruščice«, Bosna i Hercegovina /
Eko Bistro Citizens' Association "Brave Women of Kruščica", Bosnia and Herzegovina*

ŽENA, ŽIVOT, ZEMLJA – VODA, JA ŽIVIM

Žena kao ključ opstanka borbe za razvoj društva mora biti angažiranija i više slušana.

Važno je da budemo vidljive i da se izborimo u javnom prostoru. Biti glasna, boriti se za Zemlju, pravdu kroz aktivizam, umjetnost i javni govor jest naša snaga.

WOMAN, LIFE, EARTH – WATER, I LIVE

A woman, as the key to the survival of the struggle for the development of society, must be more engaged and more heard.

It is important that we are visible and that we fight for our place in the public space. Being vocal, fighting for the Earth, and for justice through activism, art, and public speech is our strength.

ŠIMUN ABRAMOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

POGLED NA SVIJET KROZ SPINOZINU ETIKU

U srži svake etike nalaze se određene metafizičke pretpostavke. Svjesno ili nesvjesno, svaki moralni princip temelji se na određenom pogledu na svijet. Najtemeljnija postavka Spinozine etike jest postojanje samo jedne, beskonačne supstancije. Iz ove pretpostavke proizlazi ne samo jedinstvo duha i tijela već povezanost svakog individualnog objekta. Nadalje, objašnjavanjem prirode kroz njenu uzročnost, Spinoza iz nje uklanja pojam svrhovitosti. Cilj je ovog izlaganja slušatelje približiti spinozističkom tumačenju prirode i predstaviti dubinsku ekologiju koja kroz Spinozu nastoji pružiti alternativu antropocentričnosti.

**A VIEW OF THE WORLD THROUGH THE
LENS OF SPINOZA'S ETHICS**

In the center of every ethical system lie certain metaphysical assumptions. Whether one is aware of it or not, each moral principle is built upon a certain worldview. The foundational assumption of Spinoza's ethics is the existence of a singular, endless substance. From this assumption arises not just the unity of mind and body but the connection of each individual object. Furthermore, by defining nature in terms of causality, Spinoza surpasses teleology. The goal of this presentation is to familiarise listeners with the Spinozistic view of nature and introduce deep ecology, which puts forward an alternative to anthropocentrism through Spinoza's philosophy.

TOMISLAV BUNOZA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

UMWELT U DIJALOGU F. NIETZSCHEA I J. UEXKÜLLA

Ovaj rad tumači pojam *Umwelt* kroz odnos Friedricha Nietzschea, kao filozofa ranog egzistencijalizma, te Jacoba von Uexküll, kao biologa čije spoznaje tek zahtijevaju prepoznavanje od strane filozofije. Propitivanje motrenog pojma u odnosu dvaju mislioca iznjedruje implikacije koje se dotiču polja antropologije, epistemologije i etike, prvenstveno refleksijom značenja subjekta i objekta, percepcije okoliša, te vrednovanja osjetila. Čini se da istraživanje pojma *Umwelt* doprinosi shvaćanju materijalizma prisutnog u njihovim mislima ocrtavajući različito manifestirane ne-reduktivističke pristupe materijalizmu. Dijalog između takvih pristupa materijalizmu pomiruje zajedničke kategorije na interdisciplinarnom polju, pružajući doprinos temama srodnih predmeta među spomenutim filozofskim disciplinama.

UMWELT IN THE DIALOGUE BETWEEN F. NIETZSCHE AND J. UEXKÜLL

This paper interprets the notion of *Umwelt* through the perspective of Friedrich Nietzsche, as a philosopher of early existentialism, and Jacob von Uexküll, as a biologist whose insights still require recognition by philosophy. The examination of the observed notion in the relation between the two thinkers gives rise to implications connected to the fields of anthropology, epistemology, and ethics, primarily by reflecting on the meaning of subject and object, perception of the environment, and the evaluation of the senses. It seems that the research on the notion of *Umwelt* contributes to the understanding of the materialism present in their thoughts by outlining differently manifested non-reductivist approaches to materialism. The dialogue between such approaches to materialism reconciles common categories in the interdisciplinary field, contributing to the topics of related subjects among the aforementioned philosophical disciplines.

LUKA CERJAN

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**SPINOZINA ONTOLOGIJA JEDINSTVA SUPSTANCIJE
KAO TEMELJ DUBINSKO-EKOLOŠKE MISLI ARNEA NÆSSA**

Spinoza poistovjećuje Boga i Prirodu kao jedinu beskonačnu supstanciju koja je imanentna svim bićima, pa su sva bića (ljudi, životinje, biljke) izrazi iste supstancije, odnosno božanske moći. Time se ukida ontološka hijerarhija među bićima, jer nijedno nema prvenstvo nad drugima. Iz toga se može izvesti Næssovo prvo načelo dubinske ekologije, a to jest da sva živa bića imaju intrinzičnu vrijednost. Krajnja je konzekvenca prelazak s antropocentrizma na ekocentrizam kao nužna logička posljedica prihvatanja jedinstva supstancije. U tom se okviru etika utemeljuje na razumijevanju nužnosti i međupovezanosti svih modusa, pri čemu čovjek zauzima mjesto ravnopravnog izraza iste supstancije te usmjerava djelovanje prema očuvanju i unapređenju cjelovitosti Prirode.

**SPINOZA'S ONTOLOGY OF THE UNITY OF SUBSTANCE AS THE
FOUNDATION OF ARNE NÆSS'S DEEP-ECOLOGICAL THOUGHT**

Spinoza identifies God and Nature as a single infinite substance that is immanent in all beings, such that all beings (humans, animals, plants) are expressions of the same substance, that is, of divine power. In this way, ontological hierarchy among beings is abolished, since none has priority over another. From this, Næss's first principle of deep ecology can be derived, namely that all living beings possess intrinsic value. The ultimate consequence is the transition from anthropocentrism to ecocentrism as a necessary logical outcome of accepting the unity of substance. Within this framework, ethics is grounded in an understanding of the necessity and interconnectedness of all modes, whereby the human occupies the place of an equal expression of the same substance, and action is oriented toward preserving and enhancing the integrity of Nature.

¹ NIKO CVJETKOVIĆ, ² BERISLAV ČOVIĆ

¹ *Gradska knjižnica Rijeka, Hrvatska / Rijeka City Library, Croatia*

² *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BIOETIKA U PRAKSI – KNJIŽNICE SJEMENJA KAO PROSTOR ETIČKE ODGOVORNOSTI I ODRŽIVOSTI

U suvremenom kontekstu ekoloških kriza i gubitka bioraznolikosti, bioetika predstavlja ključni okvir za promišljanje odnosa između čovjeka i prirode. Ovaj rad analizira kako se bioetička načela konkretno ostvaruju kroz koncept knjižnica sjemenja unutar knjižničnih sustava. Knjižnice sjemenja proširuju tradicionalnu ulogu knjižnica, pozicionirajući ih kao aktivne sudionike u očuvanju biološke i kulturne raznolikosti. Temeljene na principima slobodnog pristupa, razmjene i zajedničke odgovornosti, omogućuju korisnicima posudbu, uzgoj i vraćanje sjemenja. Rad identificira ključne dodirne točke bioetike i ove prakse: očuvanje bioraznolikosti, pravo na pristup genetskim resursima, otpor monopolizaciji sjemenja te promicanje ekološke svijesti i međugeneracijske solidarnosti. Posebno se ističe uloga knjižnica kao etičkih aktera u zajednici. U ovom radu, nakon prikaza šireg konteksta rasprave, fokusirat ćemo se na predstavljanje knjižnice sjemenja, koncepta u kojem se bioetika potvrđuje u konkretnoj, društveno korisnoj i održivoj praksi danas, kroz plan zelenih paradigmi i održivog razvoja.

BIOETHICS IN PRACTICE – SEED LIBRARIES AS SPACES OF ETHICAL RESPONSIBILITY AND SUSTAINABILITY

In the current context of ecological crises and biodiversity loss, bioethics provides an essential framework for reflecting on the relationship between humans and nature. This paper examines how bioethical principles are embodied in the concept of seed libraries within library systems. Seed libraries extend the traditional role of libraries by positioning them as active participants in preserving both biological and cultural diversity. Grounded in the principles of open access, exchange, and shared responsibility, they allow users to borrow, cultivate, and return seeds, thereby fostering cycles of sustainability and community engagement. The paper identifies key intersections between bioethics and this practice: the preservation of biodiversity, equitable access to genetic resources, resistance to the monopolisation of seeds, and the promotion of ecological awareness and intergenerational solidarity. Particular attention is given to the role of libraries as ethical agents within their communities. After outlining the broader theoretical context, the discussion turns to the seed library as a site where bioethical principles are realised through a concrete, socially beneficial, and sustainable practice that aligns with green paradigms and the goals of sustainable development.

JAN DEFRANČESKI

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

**CONATUS, ERGO SUM – SPINOZINI
DOPRINOSI DUBINSKOJ EKOLOGIJI**

U ovom izlaganju istražuje se konceptualna povezanost i teorijska uvjetovanost filozofijskih nastojanja Barucha de Spinoze i Arnea Næss, s ciljem ukazivanja na spinozističke temelje dubinske ekologije. U središtu analize nalazi se pojam *conatusa* kao imanentne težnje svih bića za očuvanjem i razvojem vlastitoga bivstvovanja. Taj se pojam tumači kao konceptualna preteča i semantički motivator Næssove ekozofije, osobito ideje *samo-ostvarenja* kao procesa širenja ljudskoga identiteta prema prirodi u njezinoj cjelini. Polazeći od Spinozina monizma (lat. *Deus sive Natura*), u izlaganju se pokazuje kako se individualni opstanak može razumjeti relacijski, u okviru međuovisnosti svih ljudskih i ne-ljudskih živih bića, u tzv. više-nego-ljudskom svijetu. Zaključno se ističe da Spinozina filozofija ne samo metodološki anticipira nego i konceptualno utemeljuje ključne postavke dubinsko-ekološke misli kao takve.

**CONATUS, ERGO SUM – SPINOZA'S
CONTRIBUTIONS TO DEEP ECOLOGY**

This presentation explores the conceptual connection and theoretical conditioning of the philosophical endeavors of Baruch de Spinoza and Arne Næss, with the aim of highlighting the Spinozist foundations of deep ecology. At the center of the analysis is the concept of *conatus* as the immanent striving of all beings to preserve and develop their own existence. This concept is interpreted as a conceptual precursor and semantic motivator of Næss's ecosophy, particularly his idea of *self-realization* as a process of expanding the human identity toward nature in its entirety. Starting from Spinoza's monism (Latin: *Deus sive Natura*), the presentation demonstrates how individual existence can be understood relationally, within the framework of the interdependence of all human and non-human living beings, in the so-called more-than-human world. In conclusion, it is argued that Spinoza's philosophy not only methodologically anticipates but also conceptually grounds the key assumptions of deep-ecological thought as such.

IGOR ETEROVIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

**OD PRIRODNE TELEOLOGIJE DO ODGOVORNOSTI ZA ŽIVI SVIJET.
ANALIZA KANTOVA POJMA ORGANIZMA IZ BIOETIČKOG OČIŠTA**

Kantova je rasprava o teleologiji najzanemareniji dio njegova opusa napose onog centralnog, sadržanog u trima *Kritikama*. Tek je u novije doba potencijal te rasprave zaživio u raspravama iz filozofije znanosti, napose razumijevanju bioloških funkcija (Šustar – Brzović 2025). Međutim, već se neko duže vrijeme ukazuje da je ta rasprava posebno plodna za suvremenu bioetiku te da u njoj možemo tražiti teorijsku podlogu za okolišnoetičke i ekološke teorije (Eterović 2011), ali i – posljedično – jasno uporište za odgovornost prema budućim generacijama (Eterović 2023). U ovom izlaganju detaljnije se posvećujemo analizi centralnog pojma Kantove teleologije, a riječ je o organizmu. Naime, pojam organizma, odnosno »organiziranog bića« Kant razmatra kao »stvari koje su prirodne svrhe« i kao takve predstavljaju mu krunski argument za ukazivanje potrebu teleologije. Međutim, iz same analize tih centralnih paragrafa *Kritike moći suđenja* (§§ 64–65) vidljivo je da mu pojam organizma biva ključan za razmatranje »principa teleologije« (§ 66) kojom nije prožeta samo njegova treća *Kritika*, već cjelokupna filozofija. Zaključujemo da je stoga pojam organizma ključ razumijevanja teleologije kao »zaglavnog kamena« cjelokupna njegova opusa. Upravo u ovome leži grandioznost i unikatnost živog bića koji nas poziva na bioetičku odgovornost prema životu, a kojega su signalizirali i stariji (Wilson) i noviji autori (Johnson).

**FROM NATURAL TELEOLOGY TO RESPONSIBILITY FOR THE LIVING
WORLD. ANALYSIS OF KANT'S CONCEPT OF ORGANISM
FROM A BIOETHICAL PERSPECTIVE**

Kant's discussion of teleology is the most neglected part of his oeuvre, especially the central one contained in the three *Critiques*. Only recently has the potential of this discussion come to life in discussions in the philosophy of science, especially the understanding of biological functions (e.g., Šustar – Brzović 2025). However, it has been pointed out for some time that this discussion is particularly fruitful for contemporary bioethics and that we can seek in it a theoretical basis for environmental ethics and ecological theories (Eterović 2011), but also – consequently – a clear foothold for responsibility towards future generations (Eterović 2023). In this presentation, we will devote ourselves in more detail to the analysis of the central concept of Kant's teleology, which is the organism. Namely, the concept of organism, or "organized being", is considered by Kant as "things that are natural purposes" and as such represents his crowning argument for indicating the need for teleology. However, from the very analysis of those central paragraphs of the *Critique of the Power of Judgment* (§§ 64–65), it is evident that the concept of organism is crucial to his consideration of the "principle of teleology" (§ 66), which permeates not only his third *Critique*, but his entire philosophy. We conclude that, therefore, the concept of organism is the key to understanding teleology as the "headstone" of his entire oeuvre. Precisely in this lies the grandiosity and uniqueness of a living being that calls us to a bioethical responsibility towards life, which was signalled by older (Wilson) and more recent authors (Johnson).

TIN FRESL

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**POKUŠAJ ODREĐENJA BIOETIČKOG ODGOJA –
SLUČAJ MARIJANA TKALČIĆA**

Po mišljenju Marijana Tkalčića, filozofu i pedagogu međuratnog razdoblja, odgoj i obrazovanje ne smiju počivati na apstraktnom, idealističkom obrascu, nego na humanističkom pristupu koji bi obuhvatio društveno politički kontekst čovjeka. Tkalčić, kroz čitav svoj pedagoški opus, nastoji predložiti novu pedagogiju, koja bi imala mogućnost nadići samu sebe i razriješiti vječiti konflikt između prethodnih generacija (koje nastoje održati poredak) i budućih (koje ga nastoje promijeniti). Vodeći se Tkalčićevim tezama o odnosu generacija, čovjeka, svijeta te cjelokupnog zbivanja, nastojat će pružiti okvir za bioetički odgoj budućih i sadašnjih naraštaja. Poseban će fokus biti na suradnji između generacija, kao i na odgoju koji je usmjeren na budućnost, a kojim čovjek nadilazi samog sebe.

**AN ATTEMPT TO DEFINE BIOETHICAL EDUCATION –
THE CASE OF MARIJAN TKALČIĆ**

According to Marijan Tkalčić's thought, a philosopher and educator of the interwar period, upbringing and education should not be based on an abstract, idealistic model, but rather on a humanistic approach that takes into account the socio-political context of human life. Throughout his pedagogical work, Tkalčić seeks to propose a new pedagogy – one that has the capacity to transcend itself and resolve the perennial conflict between previous generations (which strive to preserve the existing order) and future generations (which seek to transform it). Guided by Tkalčić's theses on the relationship between generations, the human being, the world, and the totality of events, I will aim to provide a conceptual framework for the bioethical education of both present and future generations. Particular emphasis will be placed on intergenerational cooperation, as well as on an education oriented toward the future, through which the human being transcends itself.

JAKOV KALAJŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**»SVE SE MOLI U SKLADU SA SVOJIM POLOŽAJEM« –
MATERIJALNI SIMBOLI BOŽANSKOG**

Materijalni simboli i znameniti (*symbola* i *synthemata*) sačinjavaju značajan dio teurgijske novoplatoničke prakse. U njima se očituje ujedno i transcendentnost i imanentnost božanskog, što njihovu ulogu u teurgijskim ritualima čini neizostavnom. Simboli i znameniti mogu biti kamenje, mirisi, biljke, životinje, pa čak i gradovi i prostori, riječi i imena, cijela umijeća itd. Od 4. stoljeća nadalje teurgijska praksa u Jamblihovoj filozofijskoj obradi postaje centralan dio novoplatoničke misli i filozofijske zadaće postanka sličnim bogu (Plat. Teetet 176a). Cilj je izlaganja izložiti, s jedne strane, novoplatonizmu jedinstven teurgijski pristup svijetu koji sâm svijet doživljava u skladu s Thalovim naukom da »sve je puno bogova«, ali i posljedično ukazati na nama bitno drugačiji, antički pristup onim prirodnom te mogućnost drugačijeg poimanja onog prirodnog u današnjici. Takav pristup isključuje čovječju instrumentalnost prirode te pozicionira čovjeka u kozmosu na antropocentričan, ali ipak svojevrsno i iznimno neantropocentričan način, u razlici spram mišljenja nakon antike.

**“ALL THINGS PRAY ACCORDING TO THEIR OWN ORDER” –
MATERIAL SYMBOLS OF THE DIVINE**

Material symbols and signs (*symbola* and *synthemata*) constitute a significant part of the theurgical Neoplatonic practice. In them, both the transcendence and the immanence of the divine are manifested, which makes their role in theurgical rituals indispensable. Symbols and signs may be stones, scents, plants, animals, and even cities and spaces, words and names, entire arts, and so on. From the 4th century onward, theurgical practice, in Iamblichus' philosophical elaboration, becomes a central component of Neoplatonic thought and of the philosophical task of becoming like god (Plat. Theaetetus 176a). The aim of this exposition is, on the one hand, to present the theurgical approach to the world unique to Neoplatonism, which experiences the world itself in accordance with Thales' doctrine that "everything is full of gods," and, on the other hand, consequently to point toward an understanding of nature in antiquity that is fundamentally different from our own, as well as the possibility of conceiving the natural differently in the present day. Such an approach excludes the human instrumentalization of nature and situates the human being within the cosmos in a manner that is anthropocentric, yet in a certain respect extremely non-anthropocentric, in contrast to post-antique modes of thought.

MARKO KOS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

O BILJKAMA IZ JAHROVE PERSPEKTIVE

Filozofski i teološki tekstovi njemačkog mislioca Fritza Jahra predstavljaju važan trenutak u proširenu rasprave o ne-ljudskim živim bićima. Člankom »Znanost o životu i nauka o ćudoređu«, 1926. godine, Jahr je u diskurs uveo termin »bioetika« – čime je ujedno otvorio put konstituciji bioetike kao interdisciplinarnе znanosti. Jahrova misao tematizira mnoge međuodnose i etičke implikacije na njemu jedinstven način, no njegovo »izlaganje« o biljkama još uvijek predstavlja mjesto neslaganja većini izlagača. Izlaganjem će se prikazati Jahrova argumentacija i tradicije na koje se poziva pri konstrukciji svojih argumenata.³

ON PLANTS FROM JAHR'S PERSPECTIVE

The philosophical and theological writings of the German thinker Fritz Jahr represent an important moment in the expansion of the debate on non-human living beings. In his 1926 article "Life Sciences and the Teaching of Ethics" Jahr introduced the term "bioethics" into the discourse, thereby opening the way for the constitution of bioethics as an interdisciplinary science. Jahr's thought addresses numerous interrelations and ethical implications in a distinctive way; however, his treatment of plants still remains a point of disagreement for many scholars. This presentation will outline Jahr's argumentation and the intellectual traditions he draws upon in constructing his arguments.⁴

³ Ovo izlaganje je nastalo u okviru institucionalnoga istraživačkog projekta »Teorijsko ispitivanje suvremenih izazova moralne, političke i pravne neuzajamnosti održive biotičke zajednice« Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

⁴ This presentation was created as part of the institutional research project "Theoretical Examination of Contemporary Challenges in the Moral, Political and Legal Asymmetry within the Sustainable Biotic Community" at the University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences; funded by the European Union – NextGenerationEU. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor European Commission can be held responsible for them.

JAN KRUHAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**BIOETIKA DOKAZANA GEOMETRIJSKIM REDOM –
SPINOZINA ONTOLOGIJA KAO TEMELJ BIOETIČKOG SENZIBILITETA**

Spinozin panteizam, u samoj svojoj namjeri, napad je na ontološki *status quo* koji prevladava i danas i u njegovo vrijeme, u kojem čovjek, stvoren na sliku Božju, vlada prirodom kao njezin gospodar. Spinoza odbacuje tu premisu; priroda i čovjek za njega su jednaki modusi jedne te iste beskonačne supstancije. Bioetički problemi, poput zagađenja i nasilja nad ne-ljudskim životinjama, gledani kroz takvu leću, postaju ontološko nasilje nad supstancijom, te posljedično, nad samim čovjekom. Sagledamo li samo podatke o devastaciji ekosustava, to se samoozljeđivanje jasno precrtava s metafizičkog na empirijsko, a doda li se istoj leći i deterministički okvir, slika postaje kristalno čista, dok se iluzija antropocentrične izuzetnosti u potpunosti razotkriva. Čovjek, gospodar ili ne, podliježe istim zakonima uzročnosti i posljedičnosti te je i sâm tek jedan od uzroka, potpuno se stopivši s ostatkom svijeta.

**BIOETHICS DEMONSTRATED IN GEOMETRICAL ORDER –
SPINOZA’S ONTOLOGY AS A FOUNDATION FOR BIOETHICAL SENSIBILITY**

Spinoza’s pantheism is, in its very intention, an attack on the ontological *status quo* prevalent both today and in his own time, in which man, created in the image of God, rules over nature as its master. Spinoza rejects this premise; nature and man are, for him, equal modes of one and the same infinite substance. Bioethical problems, such as pollution and violence against non-human animals, viewed through such a lens, become ontological violence against substance itself, and consequently, against man. If we consider the data on ecosystem devastation alone, this self-inflicted harm clearly maps from the metaphysical onto the empirical, and if we add the determinist framework to the same lens, the picture becomes crystal clear, and the illusion of anthropocentric exceptionalism is fully exposed. Man, master or not, is subject to the same laws of cause and effect, and is himself merely one cause among others, wholly merged with the rest of the world.

LORENA KUVEŽDIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

KARTEZIJANSKI JA VS. EKOLOŠKI JA

Priroda i životinje pokleknule su pred kartezijanskim dualizmom. Ljudi su superiorna biće naspram prirode jer *mislimo, dakle jesmo*. U ekološkom pogledu, kako ističe Arne Næss, ljudi su drugačiji, ali ne superiorni naspram prirode. Priroda i ljudska bića oduvijek su u suživotu, no u zajedničkom se životu pokušavamo međusobno pokoriti. Ljudska bića pokoravaju prirodu zbog dobara koje nam ona donosi, dok priroda pokorava ljudska bića u elementarnim nepogodama. I tako smo uvijek u međusobnom konfliktu s prirodom. Zato će u ovom izlaganju biti uspoređene teze kartezijanskog dualizma i ekološkog ja. Koliko smo zapravo moralno odgovorni prema prirodi te je li priroda odgovorna za ljudska bića? Kako pomiriti »superiornog čovjeka« i »Majku Prirodu«? Kako popustiti prirodi i živjeti u skladu s njom usprkos kartezijanskom dualizmu?

CARTESIAN SELF VS. ECOLOGICAL SELF

Nature and animals have succumbed to Cartesian dualism. Humans are superior beings to nature because *we think, therefore we are*. Ecologically speaking, as Arne Næss's suggests, humans are different, but not superior to nature. Nature and human beings have always coexisted, but in our common life, we try to subdue each other. Human beings subdue nature because of the goods it brings us, and nature subdues human beings in elemental disasters. And so, we are always in conflict with nature. Therefore, this presentation will compare the theses of Cartesian dualism and the Ecological Self. How morally responsible are we to nature, and is nature responsible for human beings? How to reconcile the "superior man" and "Mother Nature"? How to yield to nature and live in harmony with it despite Cartesian dualism?

LUKA PERUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

KRUG OBZIRNOSTI IZ STVARI PO SEBI

Centar za demokratska i okolišna prava u Sjedinjenim Američkim Državama (CDER) razvio je program »Samoposjedne zemlje« (engl. *Land That Owns Itself program*) usmjeren na zaštitu prava prirode te je u sklopu toga programa Piramidalna planina (engl. *Pyramid Mountain*) na sjevernoj obali S.A.D.-a pravno postala vlasnik sebe same. Radi se o jednom u nizu mnogih slučajeva posljednjih 10 godina u kojima se, bez obzira na stvarnu motivaciju, radi o probijanju uvriježenih zapadnih pristupa razumijevanju moralnog kruga obzirnosti. Primjerice, 2017. godine Saudijska Arabija dodijelila je status građanina robotu »Sofija«, kojega su potom Ujedinjeni narodi uzeli za glasnogovornika u programu inovacija. Iste je godine rijeka Whanganui u Novom Zelandu dobila status pravne osobe. Godine 2025. Albanija je za jednog od ministara u novoj vladi postavila umjetnu inteligenciju, a platforma EduBirdie objavila je istraživanje prema kojemu približno 50 % generacije Z smatra da će AI uskoro postati (samo)svjestan. Još 1926./1927., Fritz Jahr, otac pojma »bio-etični imperativ« ističe da pokazatelji u istraživanjima očigledno zahtijevaju od nas da životinje, ali ustvari i biljke i druga živa bića trebamo tretirati bliže kategoriji čovjeka, nego kamena. Usporedno, u teorijsko-praktičkim raspravama o uvjetima moralne, političke i pravne obzirnosti argumentacijski sve snažnijim postaje kriterij interesnosti, umjesto umnosti, razumnosti, osjetilnosti, osjećajnosti i vitalnosti bića. Značajnost toga kriterija i nije toliko u posljedici da raspon potencijalno prerasta živa bića i u krug apsorbira u sebe umjetna bića, što je uobičajeno mjesto razmatranja, koliko u tome da integrira i pitanje obzirnosti odnosno odgovornosti s obzirom na mogući evolucijski odnosno tehnoevolucijski razvoj bića po kriteriju koji je istom argumentacijom već afirmiran na predmetu čovjeka. I diskurs i praksa po pitanju krugova obzirnosti danas su duboko nekonzistentni i nepotpuni te mnoge činjeničnosti, uključujući i koncepciju prava-na, ovisno o pravnoj arbitarnosti subjekata koji su u poziciji neometane proizvodnje diskursa. Jasno je da je potrebna još-nepostojeća sistematična analiza relevantnih teorijskih pozicija i slučajeva iz praksi: odnos prema robotskom građaninu u odnosu na jednog ratnog migranta za to je možda i najbolji primjer. No, možda je potrebna i radikalnija perspektiva gledanja na utemeljenost obzirnosti i prava koja iz toga proizlaze. U ovom ću izlaganju podijeliti rana razmatranja vezana uz mogućnost sigurnog utemeljena obzirnosti i prava – uzimajući u obzir raspon od neživih, preko živih i umrlih, do umjetnih bića – iz stvari po sebi.⁵

THE CIRCLE OF CONSIDERATION FROM THE THING-IN-ITSELF

The Centre for Democratic and Environmental Rights in the United States (CDER) developed the "Land That Owns Itself" programme to protect the rights of nature. Within this framework, Pyramid Mountain, located on the northern coast of the United States, officially became its own legal owner. This is one of many cases in the past decade that represent a breakthrough in entrenched Western approaches to understanding the moral circle of consideration, regardless

⁵ Ovo izlaganje je nastalo u okviru institucionalnoga istraživačkog projekta »Teorijsko ispitivanje suvremenih izazova moralne, političke i pravne neuzajamnosti održive biotičke zajednice« Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

of their actual motivation. For instance, in 2017, Saudi Arabia granted citizenship to the robot “Sophia”, who was subsequently appointed by the United Nations as an ambassador for an innovation programme. In the same year, the Whanganui River in New Zealand was granted legal personhood. In 2025, Albania appointed an AI system as one of its new government ministers, while EduBirdie published research indicating that around half of Generation Z believe AI will soon become self-aware. As early as 1926/1927, Fritz Jahr, the originator of the concept of the “bio-ethical imperative”, emphasised that empirical indicators clearly require us to treat animals – and indeed plants and other living beings – as closer to the category of human than the category of stone. Meanwhile, in theoretical and practical debates on the conditions of moral, political, and legal consideration, the criterion of having interests has become a dominant argumentative approach, replacing such criteria as intelligence, rationality, sentience, emotionality, and vitality. This criterion’s significance lies not so much in the fact that its scope may extend beyond living beings, thereby absorbing artificial beings into the circle – a common focus of discussion – but in the fact that it also integrates the questions of consideration and responsibility with respect to the possible evolutionary or techno-evolutionary development of beings according to a criterion that has already been affirmed through the same line of argument in relation to human beings. Discourse and practice concerning circles of consideration are deeply inconsistent and incomplete today, and many factual and normative determinations, including the very conception of rights, depend on legal arbitrariness concerning subjects positioned to produce discourse without obstruction. Clearly, what is needed is a systematic analysis of the relevant theoretical positions and practical cases. The treatment of a robot citizen compared with that of a war refugee is arguably the best example of this. However, perhaps an even more radical perspective is needed on the basis of consideration and the rights that follow from it. In this presentation, I will share preliminary reflections on the possibility of securely grounding consideration and rights – taking into account the full range from non-living entities, through living and deceased beings, to artificial beings – in the thing-in-itself.⁶

⁶ This presentation was created as part of the institutional research project “Theoretical Examination of Contemporary Challenges in the Moral, Political and Legal Asymmetry within the Sustainable Biotic Community” at the University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences; funded by the European Union – NextGenerationEU. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor European Commission can be held responsible for them.

BERNARD ŠPOLJARIĆ

*Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University of Zagreb, Croatia*

SPINOZINO POIMANJE BOGA I PRIRODE

Jedno od ključnih učenja filozofije Benedikta de Spinoze je ono o Božjoj imanentosti prirodi, prema kojem Bog nije odvojen od svijeta kao učinka svoje beskonačne moći. Međutim, Spinozina onto-teologija, koja je u svojoj biti monističko-monoteistička, podrazumijeva kako je Boga moguće jedino pojmiti, dok ga je apsolutno nemoguće predočiti. Spinoza pojam Boga zasniva na metafizičkim počelima, a ne na prirodnoj teologiji i utoliko bi svaki pokušaj izvođenja Boga iz prirode ili izjednačavanja ovih dvaju pojmova bio teorijski nedosljedan. Reafirmacija Spinozine onto-teologije prema metafizičkim počelima izloženima u *Etici* ne umanjuje ontološku vrijednost prirode. Naprotiv, priroda se ovdje uzdiže iz sfere materijalnosti i pokazuje kao nužno i vječno ozbiljenje beskonačne moći rađanja. Ovo poimanje prirodu ne tumači kao resurs, nego kao očitovanje najvećeg savršenstva.

SPINOZA'S UNDERSTANDING OF GOD AND NATURE

One of the crucial tenets of Benedict de Spinoza's philosophy is the immanence of God in nature, whereby God is not separate from the world as the effect of its infinite power. However, Spinoza's onto-theology, which is in its essence monistic and monotheistic, implies that God can only be conceived, while it is impossible to imagine it. Spinoza grounds the notion of God in metaphysical principles rather than natural theology. Thus, any attempt to derive God from nature or to equate these two notions would be theoretically inconsistent. The reaffirmation of Spinoza's onto-theology according to the metaphysical principles set forth in the *Ethics* does not diminish the ontological value of nature. On the contrary, nature is elevated here from the sphere of mere materiality and revealed as the necessary and eternal actualization of an infinite generative power. This conception does not interpret nature as a resource, but as the manifestation of the highest perfection.

JULIA VANJHARD TRUŠČEK

*Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia*

VOLJETI PRIRODU JE VOLJETI SEBE

Što smo svjesniji problematike zaštite prirode i njene kompleksnosti, to nam je teže shvatiti što mi zapravo možemo učiniti za nju. Jedan je od mogućih načina početak razvoja pojedinca kao aktivistkinje uz pomoć radikalnog upoznavanja sebe i zaljublivanja u samu sebe. Ne čini li se fokusirati se na sebe sebično i kontraproduktivno, nije li sebičnost i individualizam ono što nas je dovelo u ovu situaciju? U ovom izlaganju pokušat ću dokazati da se iskreni i dubinski ekološki aktivizam može odvijati samo ako imamo pregršt ljubavi prema samima sebi. Mi jesmo priroda i da bismo joj željeli najbolje, prvo moramo željeti najbolje sebi.

TO LOVE NATURE IS TO LOVE YOURSELF

The more we become aware of the need for nature conservation and the complexities around it, the harder it is to realise what we can actually do about it. One of the possible routes is to personally develop as an activist through learning about yourself and falling in love with yourself. Doesn't that seem selfish and counterproductive, isn't selfishness and individualism what got us here? In this presentation, I will attempt to prove that eco-activism that is honest and thorough can only take place if we have an abundance of love toward ourselves. We are nature, and in order to wish her the best, we have to wish ourselves the best.

Panel rasprava / Panel Discussion

DANIELA KATUNAR

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

METEO-LEX – VRIJEME U JEZIKU, MISLI I KULTURI

Povodom Dana planeta Zemlje i u sklopu 3. *Bioetičkog arboretuma* 22. travnja 2026. godine u Botaničkom vrtu u Zagrebu održat će se panel s ciljem predstavljanja projekta *Meteorologikon – vrijeme u jeziku, misli i kulturi* (METEO-LEX) Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji financira Europska unija, NextGenerationEU.

Projekt okuplja stručnjake iz područja lingvistike i meteorologije s ciljem uspostave interdisciplinarnog dijaloga u proučavanju jezika vremena. Različite struke mogu imati različite ciljeve i predmete proučavanja, no kako je jezik primarno sredstvo kojim stručnjaci komuniciraju svoje rezultate široj javnosti, naglasak će panela biti na izazovima s kojima se danas suočavamo u komunikaciji tema o okolišu i vremenu.

Jezik je, uostalom kao i samo vrijeme, pojava koja se kontinuirano mijenja i na specifične načine gradi i oblikuje svakodnevni život pojedinca, pa je stoga važno dokumentirati i opisati načine na koje govorimo o našem iskustvu vremena. Projektom METEO-LEX istražiti će se i opisati meteorološki izrazi u hrvatskome u usporedbi s drugim jezicima, poput engleskog, ruskog i turskog, s naglaskom na svakodnevne i općejezične izraze koji odražavaju kulturno i jezično bogatstvo jezika meteorologije. Ta će saznanja doprinijeti i drugim strukama u proučavanju odnosa čovjeka i okoliša.

METEO-LEX – WEATHER IN LANGUAGE, THOUGHT, AND CULTURE

To celebrate Earth Day and as part of the 3rd *Bioethics Arboretum*, the panel will present the project *Meteorologicon – Weather in Language, Thought, and Culture* (METEO-LEX), Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, funded by the European Union, NextGenerationEU.

The project brings together experts in linguistics and meteorology to establish an interdisciplinary dialogue in the study of the language of weather. Since language is the primary tool through which experts from different disciplines communicate their results to the wider public, the panel will focus on the challenges faced today in communicating topics related to the environment and weather.

Language, much like weather itself, is a phenomenon that is continuously evolving and, in specific ways, shapes and structures the everyday lives of individuals. Therefore, it is important to document and describe ways in which we talk about our experience of weather. Through METEO-LEX, weather expressions in Croatian will be investigated in comparison with other languages such as English, Russian, and Turkish, with an emphasis on everyday and commonplace expressions that reflect the cultural and linguistic richness of the language of weather. These findings will also contribute to other disciplines studying the relationship between humans and the environment.

*Studentska panel rasprava /
Student Panel Discussion*

**DORA BIČANIĆ, TIN FRESL, LORENA KUVEŽDIĆ,
IVANA RELJANOVIĆ, KORANA MAKSUMIĆ, LEA MRAZ**

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**PRIRODA U AMFITEATRU KONZUMERIZMA –
JE LI »PALAC GORE« UISTINU ZNAK ZA ŽIVOT?**

U konzumerističkome svijetu često se postavlja pitanje je li svaki napredak uistinu dobar za čovjeka. Projekt kompanije *Premium Chicken Company*, koji obuhvaća izgradnju 18 megafarmi i klaonica pilića, pod izlikom *napretka* nastoji eksploatirati životinjska tijela, kao i okoliš u svrhu navodnoga razvoja Sisačko-moslavačke županije. Analizirajući štetne i ne-etične aspekte projekta, gosti Luka Oman (Udruga Prijatelji životinja), Denis Cvitković (Veterinarski fakultet) i Josip Jagić (Inicijativa »Zeleni Filozofski« i Kvir inicijativa »Aut«) ukazat će na širu problematiku takvih projekata. Cijelome slučaju pristupit će se iz (bio)etičke, medicinske i ekološke perspektive. Interdisciplinarnom analizom pokazat ćemo zašto *palac gore* velikim korporacijama zapravo ne predstavlja život kao što ga je predstavljao u rimskome amfiteatru, nego ga, naprotiv, ugrožava i besramno iskorištava.

**NATURE IN THE AMPHITHEATRE OF CONSUMERISM –
IS THE “THUMBS-UP” TRULY A SIGN FOR LIFE?**

In a consumerist world, the question is often raised whether every form of progress is truly beneficial for humans. The project of the company *Premium Chicken Company*, which includes the construction of 18 mega-farms and chicken slaughterhouses, under the pretext of *progress* seeks to exploit animal bodies as well as the environment for the alleged development of the Sisak-Moslavina County. By analysing the harmful and unethical aspects of the project, the guests Luka Oman (Animal Friends Croatia), Denis Cvitković (Faculty of Veterinary Medicine), and Josip Jagić (“Zeleni Filozofski” Initiative and Queer Initiative “Aut”) will point to the broader issues associated with such projects. The entire case will be approached from (bio)ethical, medical, and ecological perspectives. Through an interdisciplinary analysis, we will demonstrate why a “thumbs-up” to large corporations does not represent life as it did in the Roman amphitheatre, but rather, on the contrary, endangers it and shamelessly exploits it.

*Predstavljanje knjiga /
Book Presentation*

Predstavljanje knjige / Book Presentation

SUZANA MARJANIĆ

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska /

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

**ZOOŽIVOTI:
ANTROZOOLOGIJA I
KRITIKA KAPITALOCENA**

Knjiga pruža interdisciplinarnu i kritičku analizu odnosa između ljudi i životinja kroz teorijske okvire, književne i umjetničke primjere te urbane i društvene kontekste, istodobno propitujući etičke, ekološke i simboličke dimenzije toga suživota u suvremenom svijetu obilježenom kapitalocenom.

**ZOOLIVES:
ANTHROZOOLOGY AND
THE CRITIQUE OF
CAPITALOCENE**

The book offers an interdisciplinary and critical analysis of the relationships between humans and animals through theoretical frameworks, literary and artistic examples, and urban and social contexts, while simultaneously examining the ethical, ecological, and symbolic dimensions of this coexistence in a contemporary world shaped by the Capitalocene.

JAN DEFRANČESKI

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

BIOETIKA, ODGOJ I OBRAZOVANJE

Zbornik donosi studentske radove i razgovore koji istražuju povezanost bioetičkih pitanja i odgojno-obrazovnih procesa, naglašavajući važnost razvoja moralne svijesti, empatije i kritičkoga mišljenja te uloge obrazovanja u oblikovanju odgovornoga odnosa prema životu u njegovoj cjelini.

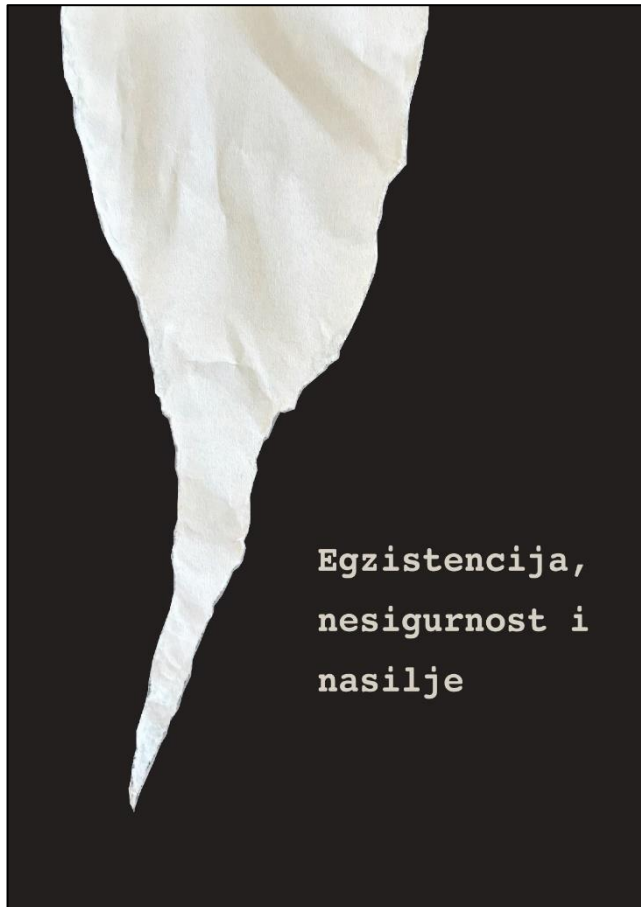
BIOETHICS, EDUCATION, AND UPBRINGING

The volume presents student papers and interviews that explore the relationship between bioethical issues and educational processes, emphasizing the importance of developing moral awareness, empathy, and critical thinking, as well as the role of education in shaping a responsible attitude toward life as a whole.

LEA MRAZ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

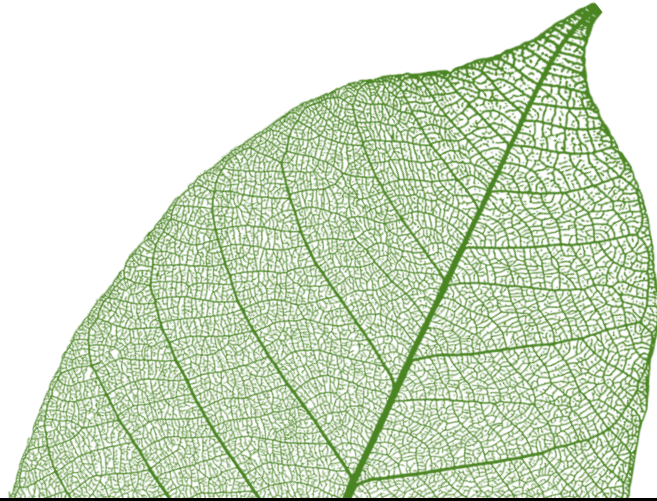

**EGZISTENCIJA,
NESIGURNOST I NASILJE**

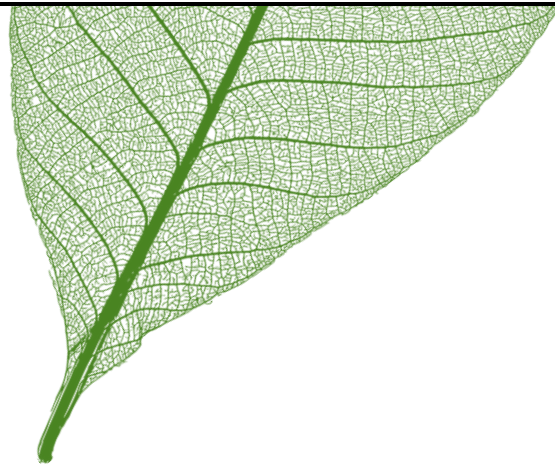
Zbornik sažima širok spektar političkih, ekonomskih, socijalnih i filozofskih problema u rasprave koje zahvaćaju napetost između sfera realizacije individualne, odnosno subjektivne i zajedničke društvene egzistencije poljuljane i ugrožene destabiliziranim interakcijama.

**EXISTENCE, INSECURITY,
AND VIOLENCE**

The collection summarizes a wide spectrum of political, economic, social, and philosophical issues in discussions that capture the tension between the spheres of individual, that is, subjective realization, and shared social existence, shaken and threatened by destabilized interactions.

*Umjetnička sekcija /
Art Section*

¹ MANUELA PAUK, ² MATIJA VIGATO

¹ *Hrvatska zajednica samostalnih umjetnika, Hrvatska /
Croatian Freelance Artists Association, Croatia*

² *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ŽIVOT IDE DALJE

Happening se odvija paralelno u botaničkim vrtovima u Zagrebu i Varšavi te se sastoji od performansa i skulptura u javnom prostoru. Performeri nose skulpture strelica (vrbovo pruće i lateks), usmjeravajući kolektivno kretanje kroz vrtove, dok ih publika slijedi u povorci. U Zagrebu se kretanje simbolički odvija od života prema smrti, a u Varšavi od smrti prema životu. Tijekom povorke performeri povremeno uvode kratke, zaigrane intervencije koje preoblikuju način kretanja grupe. Fazi kretanja prethodi (Zagreb), odnosno slijedi (Varšava) izlaganje skulptura u javnom prostoru: performeri drže skulpture disperzirani na različitim lokacijama u vrtu. Na početku (Varšava), odnosno na kraju (Zagreb) happeninga održava se i ceremonijalno predstavljanje umjetničkog djela. Djelo potiče uronjenost u okruženje, zaigranost te osjećaj povezanosti s drugim živim bićima – ne dijelimo istu lokaciju, smjer ni fazu života (ili propadanja), no ipak se krećemo unutar istih cikličnih obrazaca.

Mjesto

Botanički vrt Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Marulićev trg 9a, 10000, Zagreb, Hrvatska

Botanički vrt Sveučilišta u Varšavi
Aleje Ujazdowskie 4, 00-478 Varšava, Poljska

Vrijeme

22. travnja 2026.

Zagreb

14.30 – Skulpture u javnom prostoru
15.00 – Performans
15.30 – Predstavljanje umjetničkog djela

Varšava

14.30 – Predstavljanje umjetničkog djela
15.00 – Performans
15.30 – Skulpture u javnom prostoru

LIFE GOES ON

The happening unfolds in the botanical gardens of Zagreb and Warsaw and consists of a performance and sculptures in public space. Performers carry arrow sculptures (willow rods and latex), guiding collective movement across the gardens, while the audience follows them in a procession. In Zagreb, the movement symbolically moves from life toward death; in Warsaw, from death toward life. During the procession, performers occasionally introduce brief, playful interventions that reconfigure how the group moves. The movement phase is preceded (Zagreb) or followed (Warsaw) by the presentation of the sculptures in public space: performers hold the sculptures dispersed across different locations within the garden. At the beginning (Warsaw) or at the end (Zagreb) of the happening, a ceremonial presentation of the artwork also takes place. The work encourages immersion in the environment, playfulness, and a sense of connection with other living beings – we do not share the same location, direction, or phase of life (or decay), yet we move within the same cyclical patterns.

Place

Botanical Garden, Faculty of Science, University of Zagreb
Marulićev trg 9a, 10000 Zagreb, Croatia

Botanical Garden, University of Warsaw
Aleje Ujazdowskie 4, 00-478 Warsaw, Poland

Time

April 22, 2026.

Zagreb

14.30 – Sculptures in Public Space
15.00 – Performance
15.30 – Artwork Presentation

Warsaw

14.30 – Artwork Presentation
15.00 – Performance
15.30 – Sculptures in Public Space

MANUELA PAUK

*Hrvatska zajednica samostalnih umjetnika, Hrvatska /
Croatian Freelance Artists Association, Croatia*

DIVLJE STRIJELE, 2026.

Prostorna instalacija, tehnika: vrbovo pruće, latex, fotoluminiscentni pigmenti.

Dimenzije: varijabilna – svaka strijela duga je do cca 50 cm do cca 200 cm.

Prostorna instalacija sastavljena je od tridesetak »strijela« mekanih vrhova, inspiriranih korovom, odnosno usputnim biljkama, poput maslačka i kostriša, koje rastu na rubovima urbanih mjesta. To su izuzetno izdržljive i prilagodljive biljke, te je za njihov rast dovoljno da se voda slije u pukotine na sjecištu ceste i zgrada. U tim malim džepovima rastu i postoje, te prate urbana središta gdje žive ljudi. U ovoj instalaciji te biljke postaju savitljive strijele koje unose nemir u ljudski poredak stvari.

Strijele su i dio happeninga, odnosno šetnje, koja se istovremeno odvija u botaničkim vrtovima u Zagrebu i Varšavi. U Varšavi se strijele nakon šetnje pospremaju, a u Zagrebu se pridružuju središnjoj instalaciji Botaničkog vrta (ili u javnom prostoru Vrta). Strijele postoje kao rekvizit šetnje / performansa, ali i kao dio prostorne instalacije gdje zajedno čine cjelovit rad.

Način na koji strijele pod utjecajem sila mijenjaju uloge – sastavljaju se i rastavljaju – oponaša cikluse u prirodi, poput kruženja vode, ali i biološke cikluse života nekog organizma. Istovremeno, strijele su oružje, stvari, rekviziti, ali i rubna bića, koja su sama, kao i dio cjeline koja je ujedno i naoštrena i mekana.

WILD ARROWS, 2026

Spatial installation, technique: willow rods, latex, photoluminescent pigments.

Dimensions: variable – each arrow is approximately 50 cm to 200 cm long.

The spatial installation consists of around thirty “arrows” with soft tips, inspired by weeds, that is, incidental plants such as dandelion and wild oat, which grow on the edges of urban areas. These are extremely resilient and adaptable plants; for their growth, it is enough that water flows into cracks at the intersection of roads and buildings. In these small pockets, they grow and exist, following urban centers where people live. In this installation, these plants become flexible arrows that introduce a sense of disturbance into the human order of things.

The arrows are also part of a happening, that is, a walk, which takes place simultaneously in the botanical Gardens in Zagreb and Warsaw. In Warsaw, the arrows are put away after the walk, while in Zagreb, they join the central installation the Botanical Garden (or in the public space of the Garden). The arrows exist as props of the walk/performance, but also as part of the spatial installation, where together they form a unified work.

The way the arrows, under the influence of forces, change roles – are assembled and disassembled – imitates cycles in nature, such as the circulation of water, as well as the

biological life cycles of an organism. At the same time, the arrows are weapons, objects, props, but also liminal beings, which exist both independently and as part of a whole that is simultaneously sharpened and soft.

SPOMENIK UZ PUT, 2024.

Privremena skulptura u javnom prostoru.

Dimenzije: 180 x 60 x 60 cm.

U ovom nastavku prethodnog umjetničkog istraživanja koncentrirala sam se na oblik i značaj maslačka. Oni rastu u pukotinama asfalta, kao i na rubovima betonskih rubnika i kamenih ploča u urbanim sredinama. Motiv maslačka u isto je vrijeme podsjetnik na prapovijest, isječak svakodnevice koju često previdamo, ali i upozorenje na moguću ekološku katastrofu i budućnost bez ljudi.

MONUMENT BY THE WAY, 2024

Temporary sculpture in public space.

Dimensions: 180 × 60 × 60 cm.

In this continuation of previous artistic research, I focused on the form and significance of the dandelion. They grow in cracks in the asphalt, as well as along the edges of concrete curbs and stone slabs in urban environments. The motif of the dandelion is at the same time a reminder of prehistory, a fragment of everyday life that we often overlook, but also a warning of a possible ecological catastrophe and a future without humans.

ŽELJKA PETROVIĆ

*Etnografski muzej, Zagreb, Hrvatska /
Ethnographic Museum, Zagreb, Croatia*

IZLOŽBA »Z/ZEMLJA«

Izložba propituje odnos čovjeka naspram tla, te brojna značenja koje tlo ima u ljudskom životu: počevši od toga da o odnosu čovjeka prema tlu ovisi kvaliteta hrane koju jedemo, vode koju pijemo i zraka koji udišemo. Temeljne odrednice ljudske ovisnosti i povezanosti s tlom u izložbi su razrađene kroz nekoliko tema: poljoprivreda s posebnim osvrtom na zemljoradnju, običaji i vjerovanja vezana uz tradicijski način obrade tla, rudarstvo kao dubinsko iskorištavanje zemljanih sirovina, te keramika i zemljana gradnja kao površinsko iskorištavanje tla, te dobre poljoprivredne prakse vezane uz ekologiju i održivost kao što su urbani vrtovi, permakultura i biodinamika.

EXHIBITION "EARTH/SOIL"

The exhibition explores the relationship between humans and the soil, as well as the many meanings soil holds in human life: starting from the idea that the quality of the food we eat, the water we drink, and the air we breathe depends on how humans relate to the soil. The fundamental aspects of human dependence on and connection with the soil are elaborated in the exhibition through several themes: agriculture, with a particular focus on cultivation; customs and beliefs related to traditional methods of working the land; mining as the deep exploitation of earth resources; and ceramics and earthen construction as surface uses of soil, along with good agricultural practices connected to ecology and sustainability, such as urban gardens, permaculture, and biodynamics.

NIKOLINA BUTORAC

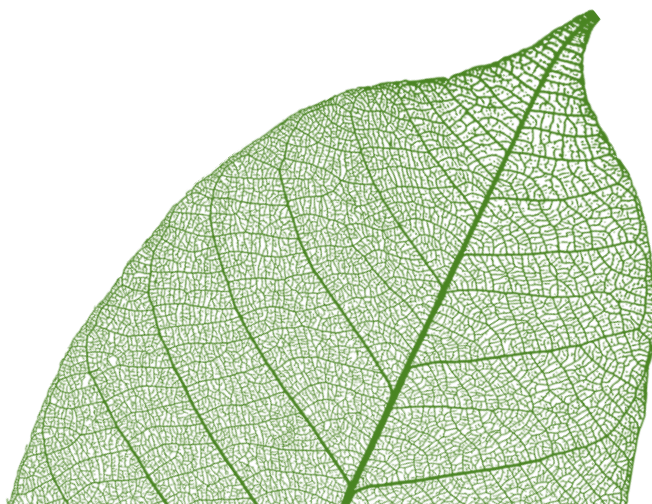
*Socijalno angažirana, klimatski i društveno osviještena umjetnica, Zagreb, Hrvatska /
Socially Engaged, Climate- and Socially Conscious Artist, Zagreb, Croatia*

PROSTORNA INSTALACIJA »GOSTI U GRU«

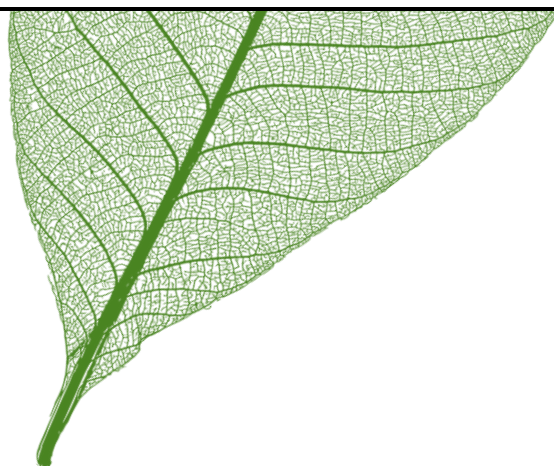
Prostorna instalacija »Gosti u grlu« Nikoline Butorac prikazuje žene iz različitih dijelova svijeta koje su – bilo svojim aktivizmom, bilo jednostavno načinom života – djelovale u smjeru i s ciljem zaštite tla od sustavnog iskorištavanja i invazije kapitalističkog režima. Istovremeno, ove su žene braniteljice prirodnog i bioraznolikog okoliša, nastojale dati glas manjim lokalnim zajednicama koje su željele zadržati svoje kulturološke, povijesne i tradicijske vrijednosti. Svjesne činjenice da zemlja/tlo nije samo resurs i pozadina već ekosustav o kojem ovise ljudski, životinjski i biljni svjetovi, ove su se aktivistice borile za ljudska prava, ali i za život Zemlje u njezinoj cjelokupnosti, pod cijenu gubljenja vlastitog života.

SPATIAL INSTALLATION “GUESTS IN THE THROAT”

The spatial installation “Guests in the Throat” by Nikolina Butorac presents women from different parts of the world who – whether through their activism or simply through their way of life – have acted with the aim of protecting the soil from systematic exploitation and the encroachment of the capitalist regime. At the same time, these women, as defenders of the natural and biodiverse environment, have sought to give a voice to smaller local communities that wished to preserve their cultural, historical, and traditional values. Aware of the fact that land/soil is not merely a resource or a backdrop but an ecosystem upon which human, animal, and plant worlds depend, these activists fought for human rights as well as for the life of the Earth in its entirety, even at the cost of losing their own lives.

*Botanički vrt /
Botanical Garden*

VANJA STAMENKOVIĆ

Botanički vrt Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Botanical Garden of the Biology Department of the Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia

PROMJENA KLIME I URBANO ZELENILO – ŠTO BI TREBALI BITI PRIORITETI?

Nedavni orkanski vjetar koji je harao Zagrebom više dana, ponovo je iza sebe ostavio velik broj izvaljenih i oštećenih stabala, samo tri godine nakon ljetne oluje koja je imala sličan učinak. U toj srpanjskoj polusatnoj oluji Botanički vrt PMF-a izgubio je samo jedno stablo, a manji broj stabala je bio oštećen. U naletima vjetra koncem ožujka ove godine nije srušeno niti jedno stablo, niti jedno deblce ili velika grana. Možda se čini da smo imali sreće, ali izmjerena brzina vjetra bila je veća od 100 km/h, a stabla su se bolno izvijala divljim udarima hladnog vjetra pa zaključujem da je sreća bila važna, ali daleko manje od brige za vrtna stabla proteklih desetljeća. Stalno praćenje trendova, promišljanje o najboljim rješenjima, provjere zdravstvenog stanja i statike stabala, smanjenje stresnih uvjeta i općenito stručna briga sigurno su razlogom dobrog stanja nakon oluje. Stabla u perivoju Vrta daleko su od idealnih: pregusto su sađena desetljećima, stara su, a mnoga i bolesna, iskrivljena, nagnuta i nepravilnih habitusa, no čak i takva moraju prije svega biti sigurna za 100.000 posjetitelja koji prolaze ispod njihovih krošnji. Post-olujna statistika urbanih nasada daleko je gora, tužna i zabrinjavajuća, posebice jer je prošlo nekoliko godina od opomene ljetne oluje, na čijom se posljedicama trebalo nešto naučiti, prije svega da struku treba povjeriti stručnjacima, a ne javnom mnijenju. Struka odavno govori o promjeni klime i posljedicama za urbane sredine, priroda opominje, a dobre prakse postoje. Trebaju li u našim gradovima prioritet biti sportski objekti i ceste ili urbano zelenilo kojim se pametno upravlja, daleko iznad deklarativne sadnje tisuća sadnica (krivih) stabala u krivo doba godine? Ili je sve uzalud, jer nam iduće godine kroz Zagreb možda protutnji tornado protiv kojega ionako nema pomoći?

CLIMATE CHANGE AND URBAN GREENERY – WHAT SHOULD BE THE PRIORITIES?

The recent hurricane-force winds that raged through Zagreb for several days have again left behind a large number of uprooted and damaged trees, just three years after a summer storm that had a similar effect. In that half-hour storm in July 2023, the Botanical Garden of the Faculty of Science lost only one tree, and a smaller number of trees were damaged. In the gusts of wind at the end of March this year, not a single tree or a large branch was knocked down. It may seem that we were lucky, but the measured wind speed was more than 100 km/h, and the trees were painfully bent by the wild gusts of cold wind, so I conclude that luck was important, but far less than the care for our trees over the past decades. Constant monitoring of trends, thinking about the best solutions, checking the health and statics of trees, reducing stress conditions, and generally professional care are certainly the reason for the good condition after the storm. The trees in the arboretum are far from ideal: they have been planted too densely for decades, they are old, and many are crooked, leaning, and have irregular shapes, but even such trees must, above all, be safe for the 100,000 visitors who pass under their canopy. The post-storm statistics of urban trees are far worse, sadder, and more worrying, especially since several years have passed since the warning of the summer storm, the consequences of which should have taught us something, above all that the profession should be entrusted to experts, not public

opinion. The profession has long been talking about climate change and its consequences for urban environments, nature is warning, and good practices exist. Should sports facilities and roads or smartly managed urban greenery be a priority in our cities, far above the declarative planting of thousands of (wrong) trees at the wrong time of year? Or is it all in vain, because next year a tornado may sweep through Zagreb, against which there is no help anyway?

*Adresar sudionika / Addresses of the
Participants*

Šimun Abramović

Ivane Brlić Mažuranić 13
HR–10000 Zagreb
e-mail: sabramov@m.ffzg.hr

Dora Bičanić

Savska cesta 79b
HR–10000 Zagreb
e-mail: dora45bicanic@gmail.com

Maida Bilal

BiH–72253 Vitez
e-mail: maidabozo61@gmail.com

Tomislav Bunoza

Ulica Andrije Hebranga 3
HR–31400 Đakovo
e-mail: tbunoza.phil@gmail.com

Nikolina Butorac

Trg Antuna, Ivana i Vladimira
Mažuranića 14
HR–10000 Zagreb
e-mail: nbutorac@gmail.com

Luka Cerjan

Greda 306
HR–44000 Sisak
e-mail: lukacerjan6@gmail.com

Denis Cvitković

Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzelova 55
HR–10000 Zagreb
e-mail: denis.cvitkovic@vef.hr

Niko Cvjetković

Gradska knjižnica Rijeka
Viktora Cara Emina 1
HR–51000 Rijeka
e-mail: niko.cvjetkovic@gkri.hr

Ivan Čačić

Ravnice 48
HR–10000 Zagreb
e-mail: ivan.cacic0@gmail.com

Berislav Čović

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet – Knjižnica
HR–10000 Zagreb
Ivana Lučića 3
e-mail: bcovic@ffzg.unizg.hr

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
e-mail: jdefranceski@gmail.com

Vesna Đuričić

Ravnice 48
HR – 10000 Zagreb
e-mail: djuricic56@gmail.com

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Tin Fresl

Cvjetno naselje 18
HR–10450 Jastrebarsko
e-mail: tin.fresl3107@gmail.com

Josip Jagić

Vincelerska ulica 32
HR–10370 Dugo selo
e-mail: josip.jagic203@gmail.com

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
e-mail: luka.janes@ffrz.unizg.hr

Jakov Kalajžić

Medveščak 85
HR-10000 Zagreb
e-mail: jakov.kalajzic.jk@gmail.com

Daniela Katunar

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za lingvistiku
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: dkatunar@m.ffzg.hr

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: markokos@ffzg.unizg.hr

Jan Kruhak

Cvjetno naselje 16
HR-10410 Velika Gorica
e-mail: jkruhak@m.ffzg.hr

Lorena Kuveždić

Pražnica 6
HR-10000 Zagreb
e-mail: lorena.kuvezdic82@gmail.com

Luka Oman

Jurišićeva ul. 25
HR-10000 Zagreb
e-mail: pz@prijatelj-i-zivotinja.hr

Manuela Pauk

Mariborska 16
HR-22000 Šibenik
e-mail: manuelajepauk@gmail.com

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: lperusic@yahoo.com

Željka Petrović

Trg Antuna, Ivana i Vladimira
Mažuranića 14
HR-10000 Zagreb
e-mail: zpetrovic@emz.hr

Korana Maksumić

Galovićeve ulica 10
HR-10000 Zagreb
e-mail: koranamaksumic@gmail.com

Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku
Šubićeva 42
HR-10000 Zagreb
e-mail: smarjanic@gmail.com

Lea Mraz

Ksavera Šandora Đalskog 13a
HR-49223 Sveti Križ Začretje
e-mail: lea.mraz2004@gmail.com

Tomislav Nedić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR-31000 Osijek
e-mail: tnedic@pravos.hr

Ivana Reljanović
Matije Gupca 24
HR-32251 Privlaka
e-mail: ivanareljanovic28@gmail.com

Julia Vanjhard Trušček
Petra Zrinskog 8a
HR-4826 Križevci
e-mail: juliavt901@gmail.com

Vanja Stamenković
Sveučilište u Zagrebu
Botanički vrt Biološkog odsjeka
Prirodoslovno-matematički fakultet
Trg Marka Marulića 9a
HR-10000 Zagreb
e-mail: vanja.stamenkovic@biol.pmf.hr

Matija Vigato
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: matijavigato@gmail.com

Bernard Špoljarić
Sveučilište u Zagrebu
Avenija Dubrava 240
HR-10040 Zagreb
e-mail: bernard.spoljar@gmail.com

Mihael Vrbanc
Novi Goljak 29
HR-10000 Zagreb
e-mail: mihaelvrban@gmail.com

IZDAVAČ / PUBLISHER

Hrvatsko filozofsko društvo / Croatian Philosophical Society

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Stjepan Radić

UREDNIK / EDITOR

Jan Defrančeski

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Jan Defrančeski, Marko Kos